

Česko-lužický

Ročník XX
Číslo 11 / listopad 2010

věstník

Jaroslav Seifert

Trojí portrét

Ludvíku Kubovi

V té noci zlé, kdy obzor růžoví
vzdáleným hřměním detonací,
v plachetce šeré, v černém krajkoví
tvář země sestry vrací se tou nocí.
Tam jste se toulal se svým stojanem,
v tom kraji teskném, nemilovaném.

Když ret je rozbit, dechu namále
a krví orosena tráva,
z úst lidu píseň jako dozrálé
zrníčko vína k zemi odpadává.
A malíř spěchá – jaká proměna,
políbit lid v ta ústa raněná.

A chtěl bych ještě jednou slyšet spád
té řeči, jež nám čarovala,
a chtěl bych vidět tancovat
děvčata, jež tam tancovala.
Pod vašim oknem, aby z pod brýlí
vytanul obraz světlem spanilý.

V čas, kdy už jsme si zvykli na hrůzy,
v tom temném vlnobití zmaru,
jak holubička bílá s haluzí,
jež vypravuje o líbezném jaru,
byl nám váš obraz. V úžasu
opřeli jsme se mlčky o krásu.

Chlad čiší z vavřínu, však lidský dech
je vroucnější. A zpívající
umění k životu vždy v dobách těch
se přimkne jako lev ke své lvici.
Vešel jsem ve svět vašich obrazů
jak chodí ten, kdo chodí po srázu

a odhrnuje pramen se svých lící.

Trójny portret

Ludvíkej Kubje

Zła tale nóc, hdyž wobzor so róžojcí
pod zdaleny mrimotom třelenja,
so w cankatym rubišku nawróci
mjezwočo sotry zemje ze směrkanja.
Ze swojim stejakom čahaše, drjewjanym,
po kraju pustym a njelubowanym.

Hdyž ert je rozbity, dychanje wosłabnje,
krej je ta rosa, kiž trawu mači,
z huby luda kaž přezrałe wotpadnje
zornješko wina, na zemi so pači.
A moler chwata – kajke to změnjenje,
ranjenoh luda na hubu košenje.

Hišće raz slyšeć chcył padnjenje
řeče tej', kotraž nas wobkuzła,
hišće raz widžeć chcył rejwanje
holičow, kotrež nas zakuzła
pod vašim woknom; zo za brylu krasny
widzał bych powabny wobraz, jasny.

W časnosći, zwučenej hrózbje a bědy,
w čemnoty žołmach, we wuměranju,
kaž z hałužku bětuški hořbik
kiž swědči wo nalěca lubowanju,
bu nam waš wobraz. So dźiwajcy
zepřechmy wo njón so, mjelčicy.

Zyma z ławrjenca promjeni, horcyši dych
je čłowjeski. A spěwajcy
wuměstwo wožiwi w dobach tych,
so tula kaž law k swojej lawicy.
Do swěta vašich wobrazow zastupju tam,
kaž stupa tón, kiž chodži po padnjenju sam,

sej cybu z wobliča šmóracy.

BJEZ WČERAWŠEHO DNJA NJEJE JUTŘIŠEHO

Timo Meškank wo donošowanju z přeswědčenja

W léce 1998 je spisowačel Pavel Kohout nazhonić dyrbať, zo nimaja sobudžětačerjo statnjeje bjezstrašnosće trjeba, swoju džělawosć wusprawnjeć. Wón napomina mjenujcy w Lidowych novinach 263 informantow čěskostowakskeje StB, zo bychy jemu wujasnili, čehodla su 7 500 stron wo nim znosyli. Nichtó z narěčanych składnosć njewuži. Tak mjenowane Cibulkowy seznamy w interneće znajmjeńša kóždemu zmóžnjeja wuslědźić, što je w Čěskej za wěstotny aparat džětať. W léce 1991 je tež wučer Hanzo Góleńk ze Slepoho tych, kotřiž su wo nim donošowali, w Choćebuskim rozhtosu napominať, so pola njeho zamoťwić – bjez wuspěcha.

Bjezdweľa su někotři, kiž su za statnu bjezstrašnosć džětali, so k sobudžětu nućili. Wjetšina pak je so z přeswědčenja zawjazata, svojich kolegow a přecelow wuskušować a statnym organam wudawać. Příklad Pawela T. Morozowa, kiž bě w 30tych lětach swojeho nana statnej bjezstrašnosći wudať, sta so ze symbolom napřećiwka křescanskeje (Lubuj swojeho blišeho) a komunistiskeje moralki (Budź aktiwny a stražliwy). Hida na pozdatneho klasoweho njeprěčela bě samozrozumliwy wobstatk propagowaneho swětonahlada. Tomu mnozy podležachu a z přeswědčenja pilnje donošowachu. Najdlěje z inoficialnych sobudžětačerjow w Serbach je drje Jurij Krawža alias IM Günter w službje statnjeje bjezstrašnosće stať. Wón nawabi so 24. septembra 1957 jako 23lětny wučer na Serbskej wyšej šuli w Budyšinje. Swoju poslednju rozprawu přepoda Krawža nawjedowacemu oficěrej 3. nowembra 1989 w konspiratiwnym bydlenju w Budyšinje. Z tym wšak njebě jeho džělawosć skónčena, dokelž dósta mj. dr. instrukcije k op[eratiwnemu] zawěšćenju zarjadowanja „Nócný dialog po serbskim – wo prašenjach našeho narodneho byća“ dnja 17. 11. 89 21.00 hodž. w foyerje NSLDž Budyšin. Hnydom po tym, zo bě so wón 1957 nawabiť, dósta GI Günter tři konkretne nadawki připokazane: 1. Rěčeć ze svojim kuzenkom [Měrcinom] Salowskim, zo bychmy zhonili, kotre měnjenje wón wo wukóncu wólbow w Zapadnej Němskej ma resp. kotre měnjenje mjez katolskimi duchownymi knježi. 2. Zwěsćić, kotre zwiski Pawoł Cyž do NDR wudžeržuje, dokelž je nam znate, zo je Cyž za jendželsku a pólsku tajnu službu džětať resp. hišće džětať. 3. Na přichodnym zetkanju zhotowi GI žiwjenjoběh a zestawu svojich přiwuznych a znatych. Krawža je tak wurjadnje ze statnej bjezstrašnosću hromadu džětať, zo su jeho 21. měrca 1963 na tajneho hłowneho informatora GHI powyšili. Wotnětka je wón druhich inoficialnych sobudžětačerjow nawjedować směť. Wot 4. oktobra 1968 FIM [= nawjedowacy IM] mjenowany, přestopnjowa so wón 11. decembra 1979 znowa. Krawža bě tehdy hižo předsyda Koła serbskich spisowačelow a tuž w tak wurjadnej towaršnostnej poziciji, zo dyrbyeše so po měnjenju sobudžětačerjow statnjeje bjezstrašnosće z pódlanskich džětow wuwólńjeć. IM je so 1957 na zakładze přeswědčenja za MfS nawabiť. Wot 1962 džětať wón jako FIM a je dotal 9 IMow a 2 GMSow wodźiť. [...] Wotnětka bě wón jako IMS [= IM k zawěšćenju (wěsteho wobtuka)] z t. mj. kompleksnym nadawkom za to zamoťwity, člonow Koła serbskich spisowačelow a druhich wosobow kulturneho žiwjenja w Serbach wuskušować. Inoficialni a towaršnostni sobudžětačerjo GI Ferdinand, GI Schlüssel, GI Günter, GI Martin, GI Heber, GI Jurij, IMS Karl, IMS Gegner, IMS Reimann, GMS Kosel

a GMS Sander, kotrychž bě Krawža dotal wodźiť, so druhe-mu nawodže přidělichu. Krawža bě jich postupnje wot 1962 nawjedowať. Sieghard Kozel na př. so jemu 14. februara 1972 jako GMS [= towaršnostny sobudžětačel za wěstotu] přirjadowa. To wobkrući zapis oficěra Clausa Rehdera 13. měrca 1974: Přepodaće GMSa ‚Kosel‘ na FIMA ‚Günter‘ sta so po wopodstatnjenju namjeta přepodaća z dnja 7. 2. 74, dnja 14. 2. 74 w službnych rumnosćach GMSa. Při přepodaću njejewjachu so žane překwapjenja. Zhromadne džěto wobběži zwjetša štwórcłětnje a wobsahuje problemy informacije a wěstoty w Ludowym nakładnistwje Domowina resp. w redakciji Noweje doby. Nawod Krawže po jeho přestopnjowanju přewza FIM Jan Hus, doniž wón 22. nowembra 1981 na hłownohamskeho H-FIMA Peter Braun njeprěndže. To lubješe statnej bjezstrašnosći wužitniše zhromadne džěto. Přez legendowanje džětať H-FIMA ‚Peter Braun‘ je dalokosahaca konspiracija zhromadneho džětať z IMSom zaručena. Zetkanja móža so w serbskich zarjadnišćach wotměwać. IM Günter zeńdže so mjez 20. awgustom 1985 a 3. nowembrom 1989 pjećdzěsat króc ze svojim nawjedowacym oficěrom. Wón je so z nim potajkim prěřěznje jónu wob měsac zetkawať, zo by nadawki přijimowať a běžnje rozprawy wo wosobach a podawkach ze zjawneho serbskeho žiwjenja přepodawať. Hanža Bjeńšowa, Jurij Brězan, Beno Budar, Benedikt Dyrlich, Gerat Hendrich, Jurij Koch, Cyril Kola, Lora Kowarjowa, Křescán Krawc, Marja Krawcec, Gerat Libš, Kito Lorenc, Michał Lorenc, Ingrid Nagelowa, Anton Nawka, Tomasz Nawka, Pawoł Völkel a druzy běchu runje tak předmjet jeho podaćow kaž rozprawa wo wobdžělnikach na pohrjebje Jana Krawca 1986 w Budyšinje. Spočatk 1989 přetoži IM Günter za statnu bjezstrašnosć někotre čista časopisa Serbski student a poda rozprawu wo wopyće Jurja Grósa a čitanju spisowačela Krawže (potajkim wo sebi samym!) w serbskim interneće w Lipsku 19. apryla 1989.

Hanzo Góleńk je za swój čas, jako chcyše jeho IM Barnim alias Erich Wojto za statnu bjezstrašnosć nawabić, sobudžěto wotpokazať. Jeho wotmoťwa Tajke šamaťe wěcy ja zasadnje nječijnju. Ty dyrbiš swoje čušlenje raz před Bohom zamoťwić wunjese jemu 1959 zakaz powoťanja. Tajke em běchu wone časy, drje něchtóžkuli džensa zlochka rjekny. Přiwšěm pak postajeja ludžo wobstejnosće, a ludžo su tajcy a hinaši.

Słowniček: nazhonić – zjistiť; bjezstrašnosć – bezpečnost; wusprawnjeć – ospravedlňowat; wuzlědźić – vypátrat; zamoťwić so – omluwić se; wuskušować – wozwědować; hida – nenaivist; pozdatny – domnělý; klasowy – třidni; swětonahlad – swětonázor; drje – asi; IM – Inoffizieller Mitarbeiter – důvěrník; bydlenje – byt; zarjadowanje – akce; nawabić- naverbowat; GI – Geheimer Mitarbeiter – tajný spolupracovník; nadawk – úkol; kuzenk – bratranec; wukónc – závěr, wýsledek; knježić – vládnout; žiwjenjoběh – žiwotopis; wurjadny – mimořádný; towaršnostny – společenský; pódlanski – vedlejší; MfS – Ministerium für Staatssicherheit – ministerstvo státní bezpečnosti; legendować – legendowat, zakrýwat; zarjadnišćo – instituce; přěřězný – průměrný; šamaťy – podlý, mrzký; čušlenje – špehování; em – ehm, inu; wobstejnosć – okolnost

Z HORNÍ LUŽICE

V rámci měřjowského posvícení (*Melauner Kirmes*) 18. až 19. září bylo v poněmčené vsi šest kilometrů východně od Wósporka zpřístupněno **Srbské ležení**. Vznikající museum pod širým nebem se veřejnosti při této příležitosti neotevřelo poprvé. Provozovatel – obecně prospěšný spolek Milčané –, zkoumající a představující všední život polabskoslovanských kmenů XI. století, zvláště kmene stejnojmenného, vznikl již v roce 2001. *Wendenlager* je něco mezi táborem a vískou: voják cvičí hod oštěpem, kovář dmýchá koženými měchy do výhně, obuvník podšívá krpce, Milčanky předou vlnu, pletou ošatku, pekou placky, jeden Starosrb vyřezává s dětmi lžice, zbylí tři tešou trámy na nový most, v ohradě se pase sedm ovec. Slovanskou Horní Lužici bránilo na 60 hradišt; ležení se může pyšnit tím, že nad ním ční jedno z nich: *Burgberg*. Srbsky osadníci neumějí, ale s dnešními Srby tu a tam spolupracují. Stařešinovi a malíři Karstenu Scholzovi (syn Diego na snímku vpravo), který je zaměstnán ve zhořeleckém divadle, dokonce doma visí reprodukováná malba Měrcina Nowaka, s nímž Karstenova matka v 50. letech spolupracovala. Bydlila tehdy s manželem, zpěvákem *Srbského ludového ansamblu*, v Budyšíně a osvojila si srbsčinu. Posvícenští hosté měli nejen možnost navštívit ležení a pohovořit se starožitnými řemeslníky. Milčanský muž a žena vystoupili přímo na slavnostní jeviště a Diego divákům zasvěceně popsal šaty a obuv dávných obyvatel země. **R-I**

(SN 28. 9.) Obce **Pančicy-Kukow a Chróscicy** plánují sjednocení. V současnosti probíhají jednání zastupitelstev obou vesnic o budoucím sídle obecního úřadu a o názvu nového celku. Sloučení tří kilometrů vzdálených obcí se by se mělo uskutečnit 1. července 2011.

(SN 29. 9.) Na internetu byla spuštěna nová stránka o filmech www.serbske-kino.de. Je kompletně v srbském jazyce a v současnosti informuje o belgickém snímku *Giles* a estonském *Ruudi*; oba dětské filmy byly nadabovány hornosrbsky. Na stránce lze také najít informace o chystaném prvním srbském animovaném filmu *Sedmý krkavec*.

(SN 7. 10.) **Předsednictvo Domowiny** se na zasedání ve Wojerecích zabývalo prvními návrhy na změny stanov této lužickosrbské zastřešující organizace. Nejvíce se diskutuje o transformaci statusu předsedy. Dosud však není jasné, zda tato funkce zůstane nadále čestná, či zda se změní v placený úřad předsedy-jednatele. Jiným pracovním bodem schůze byly volby srbských zástupců Saska do *Zatožby za serbski lud*. Dodnes nepadlo jméno žádného kandidáta. Domowina bude návrhy přijímat do 29. října.

Ve Smolerově knihkupectví v Budyšíně byla představena první **antologie hornosrbské prózy ve finštině**. Kniha nese název *Sokea kirjakauppias* (Slepý knihkupec) a jejím redaktorem a překladatelem je známý finský přítel Srbů Eero Balk. 270 stran sbírky nabízí prózy manželů Hajduk-Veljkovićových, Bena Budara, Jěwy-Marji Čornacec, Róži Domašcyny, Benedikta Dyrlicha, Fabiana Kaulfürsta, Jurije Kocha, Kito Lorence a dalších představitelů lužickosrbské literární současnosti.

(SN 11. 10.) **Cena Domowiny** byla letos udělena pěveckému sboru *Lužyca* z Chotěbuze, jehož repertoár obsahuje řadu dolnosrbských písní, dále dolnolužické rozhlasové pracovníci a spisovatelce Juttě Kaiserové, učitelce Leńce Thomasové a Bratislavanu Petru Čačkovi. Cena pro dorost byla propůjčena vychovatelce Mile Nagorině z žylovské školky *Witaj*. Kromě toho Domowina udělila deset čestných odznaků.

Z DOLNÍ LUŽICE

(NC 39) **Německo-srbské lidové divadlo** z Budyšina inscenovalo hru v dolnosrbsčině pod názvem *Tucna lubosc*. Hru amerického autora Neila LaButy přeložil Fabian Kaulfürst. Premiéra se konala na konci září v Hochoze, další představení se chystají v Janšojcích, Chotěbuzi a Bórkowech. Co se stane, když pohledný mladík Tom najde zalíbení ve značně baculaté dívce Helen? Vydrží jejich vztah nepochopení, někdy dokonce neskrývaný výsměch okolí, kolegů z práce a Tomovy bývalé přítelkyně? Ačkoli představení nemá souvislost s tradičními tématy, Lužici, kroji nebo zvyky, bylo zřetelné, že premiéra vtáhla diváky do děje, a to i starší.

(NC 40) **Hojné deště** na konci září způsobily velké škody v zemědělství, především na Blatech. Mnohé louky a pole zůstávají pod vodou i poté, co přestalo pršet. Ohrožena je sklizeň zeleniny a brambor, úroda začíná hnit. Na více místech v Lužici a Německu naměřili takové množství srážek, jaké nespadlo od roku 1881, kdy se s měřením začalo.

Letošní *Superkokot*, závěr soutěžního **lapání kohouta**, se konal 25. září v Turjeji. Srbský lidový zvyk *łapanje kokota* je významnou a sledovanou událostí na vsích kolem Chotěbuze. Zabíjí kohout je pověšen za nohy na slavnostně ozdobenou bránu a jezdci na koních se mu snaží utrhout hlavu a křídla. Kdo utrhne kohoutovi hlavu, stává se prvním králem, ti kdo mu utrhnou křídla, druhým a třetím králem. Svůj úspěch oslavují společně s královkami, dívkami oblečenými v krojích, které si vyberou. Vrcholné soutěže se účastní králové, kteří zvítězili ve svých vesnicích. Letošními superkráli se stali Dennis Tšuk z Janšojc, Norbert Nowak z Dešna a Robert Kubiš z Rogozna. Tšuk se stal prvním králem již podruhé, což je výjimečný výkon. Soutěže byly moderovány v srbsčině a němčině.

(NC 41) V pořadí **16. rozhlasový koncert srbské hudby**, který se konal 10. října v Chotěbuzi, nabídl hodinu a půl hudby, staré, klasické, lidové i moderní. Vystoupilo více než 60 mladých hudebníků a zpěváků. Jako v předchozích letech koncert připravila Lubina Žurowa, vyučující na chotěbuzské konzervatoři. Gregor Kliem zahrál na akordeonu *Spiwy* od Sebastiana Elikowského-Winklera. Akordeonový orchestr konzervatoře s téměř 30 hudebníky představil tři nové díly *Lužyskeje swity* od mladého polského umělce Tadeusze Melona. Další novinkou byly čtyři skladby, které vytvořili Lubina Žurowa a Elikowski-Winkler na základě básní Miny Witkojc – zpívaly členky *Dolnosrbskego žeńskego terceta*. Pořadatelé byly Rozhlas Berlín-Braniborsko (*rbb*) a jeho chotěbuzská pobočka *Bramborske serbske radijo*. V srbském a německém jazyce uváděli Anja Kochojc a Christian Matthée.

(SN 12. 10.) Děti, které vyjdou z chotěbuzské **mateřské školy Villa Kunterbunt**, jejímž zřizovatelem je Srbský školský spolek, by měly mít možnost vzdělávání v srbstině i na základní škole. Shodli se na tom zástupci místních srbských spolků i představitelé města. Školku letos navštěvuje 55 dětí. Nejbližší základní škola, v níž se realizuje projekt *Witaj*, je v Žyłowě. Někteří rodiče mají obavy z cestování svých dětí veřejnými dopravními prostředky a následného přecházení hlavní silnice při cestě do školy. *Serbske šulske towarstwo* navrhuje zřídit pracovní místo vychovatelky, která by ráno doprovázela děti do Žylowa a po vyučování je zase odvezla zpět.

ZE SASKA

(SN 4. 10.) Na dni otevřených dveří **zemského sněmu** v Drážďanech, který se konal u příležitosti 20. výročí sjednocení Německa, se prezentovali i Srbové. Domowinská župa Michała Hórnik a budyšínská Srbská kulturní informace zpravovaly v sněmovním předsálí o životě Srbů v Horní i Dolní Lužici.

Ze Serbských nowin podal Petr Kalina, z Nowého casniku Miloš Malec.

Jěwa-Marja Čornakec: *W sćinje swěčki. Ludowe nakladnistwo Domowina, 116 stran, Budyšin 2009.*

V únoru ČLV přiblížil svým čtenářům inscenaci divadelní hry Jěwy-Marji Čornakec *Ve stínu svíčky*. Hra loni vyšla tiskem, a to v jednom svazku s veselohrou téže autorky *Čumpjelic wowcynje wotkazanje*, již představujeme nyní.

Kdo by čekal lehký a bezstarostný dramatický útvar, byl by určitě zklamán, protože hra v sobě skrývá mnohem více. Příběh sám je ze začátku docela prostý: lužickosrbská rodina, otec Maks, matka Madlena a jejich dvě děti Pierre a Camilla, žijí v malém lužickém městečku a mají své všední problémy a sny. Maks touží po novém automobilu, kterým by nahradil svůj stárnoucí Wartburg a Madlena by ráda novou kuchyni. V domě s nimi žije i babička, Maksova matka, která jednoho dne umírá. Maks velmi dobře ví, že babička celý život spořila a snaží se naspořit peníze v domě objevit. Marně, naspořené obnos není k nalezení. Nachází tak jen truhlu se starým babiččíným krojem a poslední vůli, ve které babička odkazuje synovi dům a snaže pak část svého kroje. Příběh se začíná zamotávat v momentě, kdy Madlenu náhodně navštíví pracovnice srbského muzea hledající kroje pro muzejní expozici: a tak se divák dovídá, že babička vlastnila velmi vzácnou část kroje, tzv. *šnúru*, protože právě tato náprsní ozdoba z mincí na řetízku visela saské princezně Mathildě okolo šije v její svatební den, a že ji srbská nadace hledá již více než deset let – a že za její odkoupení je ochotna zaplatit třicet tisíc euro. Navečer se vrátí Maks s nepříjemnou zprávou: ztratil zaměstnání, a proto se rozhodl, že prodá dům a všichni se odstěhují na západ. Madlena však nesouhlasí a odmítne kamkoliv odejít. Maks ovšem jedná a podá v novinách inzerát, ve kterém nabídne dům ke koupi. Nešťastná Madlena se svěří sousedce a vymyslí spolu ženskou lest: dům pro Madlenu odkoupí naoko sousedka a Madlena ji poté vyplatí penězi získanými za *šnúru*. Maks se chystá odjet i sám, přestože mu Madlena vše prozradí a prosí ho, aby zůstal. V tento moment přichází s velkým poděkováním zvoník, od něhož se Maks konečně dozvídá, že naspořených šedesát tisíc euro babička „uložila“ do varhan v místním kostele. Mimoto je Madlena telefonicky zpravena o tom, že neznámý boháč po televizní reportáži o tíživém stavu rodiny poukázal na jejich konto právě třicet tisíc euro, a tak je možné zaplatit sousedce za dům a dosud neprodanou *šnúru*, památku na babičku a její svérázný smysl pro humor, si ponechat. Konec dobrý, všechno dobré: Maks zůstává s rodinou; mužská pohodlnost a teplo rodinného krbu mu nakonec nedovolily odejít...

Veselohra Jěwy-Marji Čornakec nabízí divákovi úsměvné momenty na několika rovinách. Nemí to jen samotný příběh se svižnou a lehkou zápletkou, nýbrž i ostrý jazyk Madlenin („Mami, kdy budeme konečně večeřet? – Až budete všichni hladoví sedět za stolem“), vády a rozepře manželů tak typické pro tyto hry jako pro život sám, humorné komentáře děje na jevišti babičkou-duchem, která do samotné hry pak více nezasaňuje („Maks: Hned jí jednu vyšij, když nechce poslouchat. Moje matka mě taky pohlavkovala – babička: Ale moc to nepomáha-

lo“) i věkové rozdíly tří pokolení. Právě generační rozdíl najdete v pasážích, které nutí, i přes počáteční směšnost, k zamyšlení. Následující by bylo možné považovat za symboly jedné generace, kdy se něco jakoby ztrácí: když babička osloví vnučku Kamilko, opraví ji dívka s vytaženým obočím a přehnanou dikcí, že ona se přeci jmenuje [Kchemila], poslovanštěnou variantu svého jména považuje za nepřijatelnou. S tím přichází i jazyk, kterému předešlé pokolení ne vždy rozumí („Camilla: Ale Jannette, Julia a Laura smí jít na diskotéku. Poslaly mi právě SMS-sku. – Madlena: Je mi jedno, jaké SOS-sky si posíláte. Ty zůstaneš doma a basta“). Zajímavým symbolem je i babičkou milovaný starý kroj, který je jistě znakem staré doby, něčeho, co již není aktuální a mizí: a tak když Madlena prohlíží zašlý kroj, zeptá se jí Camilla, co že s ním budou dělat. Madlena odpoví, že jestli tu veteš nikdo ze vsi nebude chtít, vyhodí ji do popelnice.

Ve hře se setkáte i s náznaky problémů tíživých zvláště pro Srby. Jedním z nich je několikrát se opakující téma odchodu z Lužice za prací (a tudíž lepším životem) do západního Německa. Konfrontace Madleny, která se svého domova vzdát nechce a Makse, který za prací odejít chce, protože mu vlastně nic jiného nezbyvá, ukazuje na všední život a rozhodnutí, se kterými se Lužičané musejí vyrovnávat. Tím bych se chtěla dotknout ještě jedné věci, která hrou silně prostupuje, a sice důraz na vše srbské. Jistěže musíme chápat, proč se ve hře takovýto námět v několika podobách objevuje, a přiznat, že v mnoha ohledech je oprávněný, ovšem v určitých okamžicích se srbsství zdá být až nadbytečné. A tak se pozastavuji nad rozhovorem muzejnice a Madleny a říkám si, proč ony tak dlouho hovoří o *založbě* nebo projektu *Witaj*, když pracovnice muzea přišla původně pro přebytné staré věci a takový rozhovor se děje vlastně přímo netyká. Postava prodejce předplatného srbských novin taktéž neposunuje děj nijak dopředu a přesto je rozhovoru s ním o odebrání tiskovin nakladatelství Domowina věnováno několik stránek. A stejně tak nepochopitelnou se jeví náhle se vynořující postava vědce z Ameriky, který se zajímá o život Srbů a prosí o vyplnění dotazníku, neboť se za pár dní vrací zpět do vlasti. Budiž ale řečeno, že vědec je celkem nehezky odbyt a téměř se zdá, jako by autorka s výzkumem zahraničních vědců v Lužici příliš nesouhlasila... Jistě, bylo by možné namítnout, že je to přece jen nadsázka s dávkou ironie. Ano, ale pak je to ironie ne příliš čitelná.

Poslední vůli babičky Čumpjelové mohu v knižní podobě vše doporučit pro deštivé sobotní odpoledne; čtenáře jistě mnohokrát rozesměje. Jediné, co mě mrzí je, že se nedokáže na několika místech odpoutat od prosazovaného srbsství, a tak se uzavírá těm, kteří nejsou srbských témat znalí. Třeba jednoho dne tuto malou propast překlenu nějaký šikovný divadelní režisér.

Lucie Kolarovičová

Ludwig Elle: *Die Domowina in der DDR. Ludowe nakladnistwo Domowina, 256 stran, Budyšin 2010.*

Střešní národní organizace Lužických Srbů, Domowina, byla založena ve Wojerecích roku 1912. Tuto událost ve městě připomíná pamětní deska z roku 1962 a také ozdobný keramický sloup

se stylizovanými lipovými listy, vztyčený v roce 1987. Náhradou za neexistenci státních atributů Lužice či alespoň výrazným a živým národním symbolem se však tyto artefakty nestaly – i v tom jako by se zrcadlil složitý a rozporuplný vývoj Domowiny a vztah Lužických Srbů (ať již členů či nečlenů této organizace) k ní.

Historii Domowiny je možno rozdělit do tří hlavních období: 1) Od roku 1912 až do jejího zániku nacisty v roce 1937 usilovala organizace (zejména za předsednictví charizmatického Pawła Neda) intenzivně o obranu a rozvoj lužickosrbských zájmů; ve 30. letech se však již mohlo jednat spíše jen o *ústupové boje a umění možného*.

2) Po znovuoobnovení v roce 1945 se Domowina postupně stala představitelkou levicového křídla lužickosrbských politických a společenských snah; zejména po roce 1949 (vznik NDR) lze již o svazu hovořit jako o *dependenci* vládnoucí socialistické strany SED. Toto čtyři desítky let trvající období nelze samozřejmě chápat jako monolitní celek – zejména v letech 1950–1958 (v rámci oficiální doktríny „Lužice bude dvojjazyčná“) se Domowina výrazně angažovala ve prospěch srbské kulturní autonomie, rozvoje jazyka a menšinové školní sítě. Postupně se však její představitelé identifikovali s *vedoucí úlohou SED* a tezi „Lužice bude socialistická“; kupř. úloha jazyka byla odsunuta na vedlejší kolej. Určité změny na daném poli bylo možno zaznamenat až v 80. letech.

3) Po politických změnách a sjednocení obou německých států (1989/90) vyvstala potřeba *obrození* a restrukturalizace Domowiny, která však z řady důvodů neproběhla důsledně a podle potřeb. Důsledkem bylo nejen razantní snížení stavu členské základny, ale přetrvání a v mnoha případech i prohloubení jakéhosi příkopu či mentální bariéry mezi *bázi* (míněni zejména národně uvědomělí Lužičtí Srbové v katolickém regionu) a jí *odcizeného* vedení v Budyšině (resp. Chotěbuzi). I když uvedené schéma zdaleka není ve skutečnosti tak černobílé, jak bývá mnohými Srby vnímáno a prezentováno, přesto odráží hlubokou krizi, ve které se v současnosti Domowina nachází.

Dalším problémem je i skutečnost, že z právního hlediska není Domowina prakticky ničím více nežli zájmovým občanským sdružením. Při jednání s představiteli zemských či jiných orgánů není v pozici veřejnoprávní korporace, čímž de facto nedisponuje žádnou *mocí* a její vyjednávací pozice je velmi slabá.

Po období tendenčních *socialistických* brožurek, resp. i obširnějších materiálů o Domowině¹ vyvstala potřeba seriózního a nezaujatého zhodnocení jejího vývoje. To se však v uplynulém dvacetiletí neobjevilo. Tématu se do jisté míry věnovaly kolokvia Matice lužickosrbské či média a knižní publikace nakladatelství Domowina; celková bilance však zůstávala neuspokojivá. Vedle pouhé konstatování a kompilační roviny v souvislosti s *domowinskou* tematikou bylo možno se setkat na jedné straně s četnými (mnohdy ovšem až paušalizujícími a ne zcela objektivními) kritickými odsudky a výpady vůči minulosti i přítomnosti národní organizace. Na straně druhé u jejich zastánců (mnohdy z řad bývalých kádrů) přetrvávala znamenání nové doby nepoučená a dogmatická obhajoba bývalé politiky. Za nezaujaté a kritické zhodnocení tak jistě není možno považovat kupř. texty posledního (do roku 1990) ze *socialistických* 1. tajemníků svazového předsednictva Domowiny Jurije Gróse.²

Obsáhlá monografická práce L. Ely *Domowina v NDR* s podtitulem *Vytváření a způsob fungování menšinové organizace ve státně-administrativním socialismu*, vydaná v ediční řadě Spisy Lužickosrbského institutu, je tedy prvním zásadnějším, materiálově masivně podloženým soudobým pokusem o postižení dané problematiky. Jak vyplývá z názvu, autor vědomě rezignoval na starší (ale i nejnovější) dějiny Domowiny a plně se soustředil na její čtyřicetiletou symbiózu s režimem NDR. Text je rozdělen do

1) Zejména Rajš, F., *Stawizny Domowiny we stowje a wobrazu*, Budyšin 1987.

2) *Na wšém wina je ta Domowina...?* Budyšin 1992. Viz i obsáhlý rozhovor s J. Grósem: Malinkowa, T., *Funkcionar organizacije*; in: *Zwrócene dny: Spěšne zapiski serbskich awtorow*, Budyšin 1991, s. 113–147.

deseti kapitol. V první z nich se Ela krátce (až příliš) zabývá existencí organizací etnických minorit ve vybraných socialistických zemích a srovnává jejich postavení s pozicí Domowiny v NDR (ta jako jediná z komentovaných nevznikla až v socialistické epoše!). V dalších čtyřech oddílech se věnuje vztahu SED a Domowiny; charakteristice Domowiny jako socialistické menšinové organizace; jejím orgánům a správnímu aparátu či programu a stanovám. Druhá polovina práce je zaměřena spíše na konkrétnější rovinu: cílové skupiny, početní vývoj členské základny a práci s ní, národnostní politiku NDR a možnosti Domowiny v jejím rámci a konečně (spíše jen v jistém nárysu) obdobím let 1989/90, ve kterém přestala být Domowina *transmisí* SED. V rámci těchto témat je obširněji pojednávána kupř. i problematika *lužickosrbské identity* či *lužické srbštiny coby politika*. Knihu doplňují obširní tabulky, seznam literatury a pramenů a rejstříky.

V uvedeném kontextu Ela shromáždil velký počet informací obecného i komornějšího rázu, mnohdy vysoce zajímavých. Za zmínku stojí uvést symptomatický fakt, že ve sledovaném období mohl být členem Domowiny pouze občan NDR. Mimořádně poučný je i přehled proměnlivého růstu/poklesu členské základny Domowiny v závislosti na politické atmosféře konkrétní doby, pragmatické důvody vstupu do organizace, resp. i *vnucování srbskosti* (kupř. v průmyslových podnicích střední Lužice) a opozice k tomuto trendu. Ela zmiňuje i některá dříve tabuizovaná témata, kupř. analýzu činnosti drážďanské tajné policie z roku 1956 v souvislosti s Lužickými Srby a Domowinou. Pro českého recipienta může být překvapivá i skutečnost, že cca 70 % členů Domowiny se ve sledovaném časovém období hlásilo k náboženství.

Do jaké míry se Elovi podařilo vypořádat se s palčivou problematikou a stále (v kapesních rozměrech srbské Lužice výrazně i lidsky) ožehavým terénem 40 let *domowinské* minulosti v NDR? Soudě podle dosavadních ohlasů v Lužici samotné, ne zcela jednoznačně. Při představení knihy v budyšínském Smolerově knihkupectví dne 19. srpna se ozvalo kupř. mínění, že se autor příliš věnuje struktuře organizace, nikoli však jejímu působení na poli kultury a školství. V roce 1964 z politických příčin sesazený (*nacionalistický*) bývalý první tajemník svazového předsednictva Bjarnat Nowak se při této příležitosti vyslovil, že knize by prospělo, kdyby v ní byly výrazněji zobrazeny možnosti využívané organizací stejně jako rozpory ve vedení. Zazněl zde i názor, že současná práce Domowiny s členskou základnou není ve srovnání se sledovaným obdobím dobrá.

Ve svém obsáhlém komentáři v deníku *Serbske Nowiny* (17. 8.) pod názvem *Celkový obraz trpí* vytýká výše zmíněný J. Grós autorovi zejména *jednostrannost* a *přehnanou kritičnost*. Za nedostatek textu má i to, že se jen okrajově dotýká zásadního období let 1989/90 a alespoň krátce nezmiňuje současnou bilanci působení Domowiny.

Celkově je možno konstatovat, že přes četné a výrazné klady recenzované práce zůstávají na poli zpracování daného tématu stále velké rezervy. Monografie je tak spíše nežli koncepčně sevřenou a důslednou analýzou a interpretací dějin *socialistické* Domowiny kompendiem velkého množství konstatovaných fakt, různorodých údajů, otevřených otázek či témat k diskusi. V daném kontextu má jistě významnou dokumentační hodnotu. Autor zúročil i své bohaté zkušenosti s lužickým terénem – tato skutečnost se však týká spíše pramenné základny, nikoli již empirické práce s informátory a citací jejich sdělení a názorů, které by výpovědní hodnotu textu ještě obohatily. Přesto se L. Elovi na jím vymezené ploše – prozatím nejobširněji a také (nakolik je to vůbec možné) důsledně *sine ira et studio* – podařilo (po)otevřít a rozvinout sledované téma. Jeho nepochybnou autorskou píli, houževnatost a odbornou snahu je tak třeba výrazně ocenit. To ovšem nemění nic na faktu, že na plně, ještě hlouběji jdoucí, výrazněji analytičtější a stanovisko zaujímající zhodnocení svých dějin Domowina i nadále čeká. **Leoš Šatava**

Ve víkendových dnech 25.–26. září proběhla v Rowném 11. **lidová slavnost selského dvora** (*Hoffest*) kterou pořádal národopisný spolek *Njepilic dwór*. Název statku pochází od místního srbského spisovatele Hanze Njepily (1766–1856). Obec leží ve slepším kraji na pomezí Horní a Dolní Lužice. V této oblasti část obyvatel dosud mluví srbsky. Významnou institucí končiny je Srbské kulturní centrum ve Slepě, kde můžete shlédnout různé varianty lidového kroje, zakoupit literaturu a různé upomínkové předměty nebo si prohlédnout výstavu obrazů s lužickými motivy.

V Njepilově dvoře se sešly srbské hudební a taneční soubory. Ze zahraničí přicestovali Poláci a dvanáct Čechů. Výpravu našich muzikantů zorganizovala Česká katolická tělovýchovná a kulturní organizace Orel. Rodinná dechová kapela Zavřelových přijela ve složení otec Bohuslav a synové Kája, Bohuslav, Martin a Filip. Členové rodiny jsou aktivní v tělovýchovné jednotě Orel Divišov.

Pro srbské a saské obecnstvo připravila hudba pana Zavřela, zvaná důvěrně Měchnovská Zavřelka, program plný krásných českých polek a valčíků od legend naší dechovky, jakými byli a jsou Jaromír Vejvoda, Josef Poncar nebo Ladislav Kubeš. Sled poctivé české dechovky byl kombinován s vystoupením dudáka Jana Černožského z Příbramska, který zahrál a zazpíval jihočeskou a chodskou dudáckou klasiku: *Nad Mrákovem*, *My jsme se k Vám přišli ptáti*, *Ha ty svatýj Vavřenečku* a mnohé jiné.

Slavnost začala v sobotu večer lidovou pobožností, kterou doprovodil pěvecký soubor krojovaných slepých žen. Ocenili jsme krásné provedení starobylých křesťanských písní *Štož čini Bóh, wšo dobre je* nebo *Zohnuj, Knježe, nas* (*Te Deum laudamus* srbsky).

Po náboženském programu pořadatelé Manfred Nickel a Juliana Kaulfürstowa představili hosty z Čech. Jelikož jsme orlové, první skladbou se stal sletový pochod *Vzhůru, Orle slovanský*. Po něm, na znamení česko-lužické vzájemnosti, zahráli Zavřelovi muzikanti slovanskou hymnu *Hej, Slované*. Organizátor výpravy Stanislav Vejvar hudební produkci uváděl a překládal ná-zvy a obsah písní do němčiny.

Zpívají dudák Jan Černožský a Stanislav Vejvar.

Folklórní část programu si vzal na starost podbrdský dudák Jenda Černožský, který přítomné hudebně zavedl pod chodský Čerchov a na jihočeskou Prácheň. Pro naše lužické přátele zahrál a zazpíval v srbské řeči lidovou píseň *Daj mi jedne jajko*. Dlouhé hodiny se hrálo a zpívalo, a konce ne a ne dosáhnout. I přes chladné počasí zpěvácky a tanečně aktivní obecnstvo vytrvalo několik dlouhých hodin.

Den Páně jsme oslavili na mši svatě v katolickém kostele ne-dalekého Mužakowa. Vstup, svatě přijímání a závěr mše obohali naši muzikanti barokními znělkami provedenými na dechové nástroje. Po mši jsme navštívili slepou sportovní halu, kde hráli proti sobě místní lužické fotbalové družstvo a čeští fotbalisté

krojované srbské děti během pěveckého vystoupení

z Králík, s kterými má obec dlouholetou družbu. Vedoucímu oddílu Dušanu Krabcovi a fotbalistům jsme popřáli hodně zdu. Dudák podpořil naše hráče dvěma muzikantskými kousky.

Během dopoledne se v Njepilově dvoře konal zajímavý trh místních potravinářských produktů. Přítom od 10 hodin probíhal bohatý kulturní program: koncert rowenské šalmajové kapely, divadelní představení, taneční skupina kulturního spolku *Čísk*, dětské hudební představení programu *Witaj* a další. Z Polska sem zavítala taneční a hudební lidová skupina *Lasowianie*.

Čas mezi 14. a 15. hodinou patřil opět českým muzikantům, kteří se rozjeli ve stejném tempu jako předchozího dne. České plechy a dudákův bečící pukl mocně zasáhly naše hostitele a domácí posluchače. Česká kapela vyplnila také prostor mezi dalšími vystupujícími vždy jednou skladbou. Vystoupení byla koncipována jako poslechové akce. Přesto se po oba dny rychle vytvořilo na pódiu místo pro několik tanečních párů, které střídaly skočnou, houpavou i valčík. Závěr kulturního programu v 17 hodin patřil také české dechovce, která se mohutně opřela do svých instrumentů. Definitivní tečkou vydařené lidové slavnosti bylo pak dudácké pásmo *Na rozloučení* v provedení Honzy Černožského.

S lužickosrbským lidem nás spojuje mnoho věcí: křesťanská víra a kultura, láska k rodné vlasti, jazyku a lidové písni, geografická blízkost a upřímné kamarádství a bratrství. U místních obyvatel, kteří ovládají lužickou srbsštinu, pochodíte i s češtinou. Německy pak mluví každý Lužičan.

Z výpravy jsme byli všichni nadšeni. Musíme s vděkem zmínit pohostinnost a vlídnost srbských pořadatelů Manfreda Nickela, Inge Muschalekové, Dietera Redda a dalších členů sdružení. Domácí organizátoři i obecnstvo byli s českými muzikanty velice spokojeni. Plechy i dudy odvedly dobrou práci. A to je pro muzikanty hlavní odměna – s chválou obstát a dobře reprezentovat českou dechovku a českou lidovou muziku!

Za tělovýchovnou jednotu Orel a za českou muzikantskou chasu zdravíme všechny přátele lidové písně v Čechách i v Lužici. *Božemje! Pómhaj Bóh!*

Každých tisíc let

Beno Budar

Jak bylo kdysi dávno ustanoveno, každých tisíc let se scházejí Moudří duchové všehomíra, aby si posvětili na vývoj minulého tisíciletí a nevšední příhody na různých zemích. O zvířata a rostliny si nedělají starosti, ti se řídí svými vnitřními hodinami. Dělají, co mají. Rok co rok, století co století. Jsou radostí Moudrých duchů.

Jen s těmi lidstvy na těch zemích – to je problém. Každou chvíli provedou nějakou vylomeninu. Dělají si, co se jim zachce, mají v sobě svobodnou vůli. Někdy dokonce jednají tak, jak ani sami nechtějí. Proti vlastním zákonům. Svě vnitřní hodiny si jednou za čas seřizují sami. Směrem k chaosu, nenávisti, sebezničení. To Moudré duchy opravdu zneklidňuje.

Jednou se takové lidstvo samo zničilo. Dočista. Bylo to na zemi, které říkali Jápán. Nejdřív si všechno mezi sebou rozebrali, každý chtěl nejvíc mít, nejvíc křičet a nejvš si vyskakovat. Nejdřív jim všem došlo topení, brzy i jídlo, první byli samozřejmě ti, kteří měli nejméně a taky nejmenší slovo. Na konci pak postihla bída všechny, i ty, kteří si nanosili obrovské zásoby a měli největší slovo. Pak mezi sebou bojovali jako šílenci – a úplně na konci se sežrali navzájem. Zbyl jeden jediný, vlastně poslední. Dlouho hledal dalšího posledního. Marně. A nakonec zahynul. Posledního uklovali ptáci.

Na další zemi se stalo skoro to samé, jediný rozdíl, že tu bylo během staletí stále tepleji a tepleji, důvod nikdo neznal – a na konci byl pomaloučku horký i vítr, ledy na pólech tály, na všech mořských březích stoupala voda, země bylo míň a míň a lidí víc a víc, začalo nové stěhování národů do zelenějších krajů. A znova vypukly války. Národy se mezi sebou ničily nejlepší technikou. Bum báb, v obrovské vřavě, s nesmírným rachotem, větrem a dýmem bylo všechno v mžiku rozbité na střepy, až se všude už jenom kouřilo z rozvalin měst. Tam nezbyl ani poslední. Jenom něco málo zvířat a nějaké ty rostliny.

Na jiné zemi taky bylo stále tepleji kvůli autům, letadlům, raketám, topením – obrovské hory ledu na pólech začaly tát i tady, sladká voda se smísila se slanou vodou moří a nakonec se celá rovnováha teplot jako na obří neviditelné váze přehoupala na jednu stranu, na zemi bylo chladněji a chladněji, lidé už topili vším možným a stavěli různé vychytávky, přírodní katastrofy se množily, lidé bezhlavě utíkali do teplejších krajů, a stejně tam našli záchranu jenom na chvíli, protože i tam se zima pomalu a jistě rozšiřovala – a všichni lidé zmrzli, třebaže se ti poslední schovali hluboko do země. Tam na konci posli a všechno zmrzlo do hlubokého, tichého zimního spánku.

A takhle tam ta země stále ještě spí. Obrovské ledovce a sněhy jsou jejím pláštěm. Jenom docela hluboko v zemi je horko a žhavo, tu a tam mocný žár vyletí ze země jako sopka a s hřmotem se vylévá, jakoby se chtěla vyplakat do věčné zimy, a zrovna tam začíná znova růst tráva a mech, maličtí živočichové ožívají jakoby z ničeho podle prastarých zákonů – všechno se znova oplozuje jako kdysi před milióny let. Úplně od začátku.

A další smutný případ. Jednoho dne nečekaně a uprostřed noci přišel se třítisíckilometrový kámen z vesmíru na zemi Ráznaráz, a její jméno navždycky zmizelo, všechno se na místě roztránilo, ten obrovský kámen i ta země se svým živým i mrtvým inventářem, řeřavé uhlíky létaly na všechny strany a ztratily se ve vesmíru se vším tím lidstvem, spáleným na popel, jak je psáno v bibli: Prach jsi a v prach se obrátíš.

I tentokrát, tedy po dalších tisíci letech, pozorovali Moudří duchové tu a tam zajímavé změny. A znova nezbylo než u lid-

stev konstatovat pěkných pár pohrom. Pořád týž scénář, jenom v různých variantách. Zlikvidovali se většinou vzájemným ničením, s nesmírným tichem poté. Jednoho krásného dne ale ticho zahrnalo ptačí švitoření, už po prvním dešti se ukázaly mechy a rostliny, brzy byl slyšet pískot myší, cvrkot brouků, vrátání žížal, a ty malinké bakterie tak jako tak všechno přežily nejlíp.

„To je zajímavé, jak všechno po takové katastrofě znova rozkvetlo,“ divil se jeden z Moudrých duchů.

A druhý náhle zajásal: „Podívejte, tamhle je země Mami! Třpytí se v slunci jako modré oko! Pořád stejně krásná! Zvenku se nezměnila. A ten modrý ochranný závoj taky ještě má. To je dobře! Ale na ní se tentokrát změnilo opravdu hodně, jak vidím. Před tisíci lety tam skoro všichni ještě běhali bosi, a dneska tam mají kola, auta, vlaky, letadla. Jako kdysi na zemi Jápán. A kolem jejich země jezdí velké věčičky s lidmi vevnitř! Podívejte, tamhle zrovna letí jedna taková plechovka! Ještě štěstí, že nás ti lidé uvnitř nevidí.“

„Hrnou se k nám do vesmíru. Už si hledají novou zemi. Pro strýčka Příhodu. Typické pro všechna lidstva!“ řekl třetí.

„Mají strach, že jednoho dne zahynou,“ povídal čtvrtý.

„Strach. Jako všechna lidstva. Když budou táhnout za jeden provaz, budou mít šanci prodloužit si život – a taky ulehčit. Ale Mars není daleko. Naštěstí pro ně,“ smál se pátý.

„Jenže to je ještě daleko, nejdřív se musí spojit, takřikajíc tělem i duší! Jako na jediné lodi uprostřed širého moře. Nejdřív ty malé skupinky, potom ty velké nebo obráceně,“ zašeptal šestý. „A to je ještě na dlouhé lokte cestou trnitou.“

„Ani ty malé národy se tam dole ještě nenašly, hádají se donekonečna kvůli vodě a ropě, řekám a hranicím, no dokonce i kvůli víře,“ vyhrkne sedmý, až se zablyskne, a proletí kolem země Mami tak rychle, že byla vidět už jenom světlá čárka.

„A ještě než se tam ty velké národy sprátelí bez válek, jéjé, to uteče ještě spousta vody. Jako na jiných zemích. Tady se daří, tam se to rozbije. Pořád stejná písnička,“ připojil se osmý.

„A do té doby jim dojde dech, topení nebo jídlo,“ devátý mávne svým světlem a stejně tak se nechá neviditelnou silou svézt kolem země Mami jako na obrovské houpačce.

„Uvidíme – za tisíc let, přesně v roce 3000, bude to nejdůležitější už rozhodnuto, pak bude kolem nich všechno o poznání jasnější. Snad se pak naučí žít rozumněji,“ desátý zavolá a prosvítí si to kolem modré planety za svým kamarádem, že se jen tak mihne.

Tak rozhovor Moudrých duchů pokračoval dál. Avšak žádné lidské ucho ho ještě nikdy neslyšelo.

Žádné ucho neslyšelo ani to, co se právě odehrávalo tam dole na zemi Mami ve větším kostele. Chrám Páně byl naplněný k prasknutí. Na vedlejším hřbitově svítila na každém hrobě svíčka až do noci, sem a tam i dvě, tři. Všechno jako každý rok. Lidé se vroucně modlili za své zemřelé, za svoji rodinu, někteří, ti nejstarší, vzpomínali dokonce tři generace zpátky. Ti mladší se modlili zvláště za ty, kteří odešli na pravdu boží teprve v uplynulém roce. Pan farář je vyjmenoval z kazatelny. Jména zesnulých od začátku až do konce minulého roku, vždycky s datem úmrtí.

Když farář dočetl oznámení, najednou stál vepředu někdo jakoby v černém obleku a oznámil dalších sedmnáct jmen, s tichou poznámkou na konci:

„Modleme se i za ty, kteří nás opustí příští rok.“

Ticho v kostele přerušilo podivné šuškáni. Tu a tam bylo slyšet pláč, dva mladé hlasy zavolaly: „Ne, já ne!“ Dva mladí vstali,

jakoby chtěli z lavice ven. Ale oznamovatel zmizel stejně rychle jako se vepředu objevil.

V tu chvíli už kráčel farář k oltáři a pokračoval modlitbou. Farníci hned zase zpívali s ním, jako by se nic nestalo.

Dlouho si o tomhle nevšedním oznámení muže v černém obleku vyprávěli ve farnosti i celém okolí. „Snad to byla duše, která nenašla klid?“ říkali někteří starší. Hlavně těm vyjmenovaným z toho šla hlava kolem, nebyli to ani zdaleka ti starší a nejstarší. Ti si už před lety v tichosti spočítali, že tenhle rok bude jejich poslední. A v tu chvíli byli na řadě úplně jiní – a jim zbyla tichá radost – a hluboký vděk.

Nejvíce se nevšedním zážitkem trápili ti dva mladí. Proč zrovna jejich jméno padlo z úst toho neznámého? Přemýšleli o tom stále znovu. Chvíli tomu věřili, pak si zase říkali, že to snad byla jen a jen jejich fantazie jako zdivočelá myšlenka, kterou ze sebe musejí setřást. Přesto ať chtěli nebo ne: Dávali na sebe pozor, jak to jen šlo, v autě, v práci, doma, dokonce i v kuchyni. Každý den se znovu těšili ze života. Žádný den už pro ně nebyl samozřejmý jako mnohdy dosud.

Ten cizinec to ale svým neobvyklým oznámením nemyslel tak ani tak. O rok později na mši za dušičky byl kostel ještě plnější; opravdu někteří mladí z farnosti odešli na pravdu boží, dokonce víc než dva. Tragická autonehoda. Infarkt. Lavina v Alpách. Smrt při potápění v blízkém lomu. Nikdo s tím nepočítal...

Loni jmenovaní dva mladí lidé však byli znovu na mši, nebyli mezi zemřelými. Z toho měli největší radost. Ale i někteří z nejstarších byli postiženi, jak bylo před rokem oznámeno. Ti to ale cítili už dávno – a byli připraveni. Pro ně to nebyla žádná velká tragédie.

Samozřejmě i Moudří duchové se dozvěděli o neobvyklém oznámení v onom kostele. Znali podobné zvláštnosti, třebaže zrozené ve fantazii. A přesto vždycky kroutili hlavou, co si člověk všechno nevymyslí.

„Daleko šílenější je to, že se lidé i národy ničí mezi sebou a pěstují nebezpečné stránky své bujné fantazie!“ přerhl první ticho kolem země.

„Nebo, že se národ pomalu a jistě ničí sám, i bez fantazie, zevnitř, vlastní hloupostí, závistí, nepřejícností, hrubě a nemilosrdně, no dokonce i vlastní leností – nebo v pýše a nejednotnosti se chtě nechtě sám stále více drobí, rok co rok, a jednoho dne síly národa neobstojí proti váze dějin a národ zmizí, dočista potichu, jako když roztaje na slunci zbytek ledu.“

„Ajaj, harakiri? Ani si toho nevšimne! No, možná je hloupost největším nepřítelem rozumu, možná je ještě silnější než nenávisť,“ třetí mávnul světlem kolem sebe, jakoby se mocně zasmál.

„A nezapomeň na lidské peníze, dnes mají obrovskou moc, přesto i ty jednou zajdou jako hloupost a pýcha a závist, moji milí, jako kdysi ty velké egyptské a římské věcičky, to přece vidíme pořád. Nic nového mezi lidstvy. Proč si proto lámat hlavu,“ zavrtěl čtvrtý.

„Přesto by to všechno mohlo být lepší. Prohlédni si ten malý a moudrý národ Arménů. Pořád ještě tu vydrželi po tolika válkách, bídách a vyhlazováních. Dokonce svoje staré knihy si uchovali až dodneška! Už posledně je měli,“ říkal nadšeně pátý.

„Nebo ten maličký národ Lužických Srbů, kterým se nahroma-

dilo tolik uhlí, že by ho mohl zlatem platit! Vidíte tam napravo ten malý zelený puntík?“ ukázal šestý na zeměkouli, na ten puntík. „Za posledních tisíc let nerozdmýchali ani jednu válku. Skoro jediný případ mezi tisíci národy na zemi Mami!“

„Proto také skoro všechno ztratili, krásně se obětovali pro druhé, ano, rozdali skoro všechno, co měli – a měli pro to každých sto let polovinu země a polovinu lidu. Copak je to spravedlivé nebo snad je to nějaký dobrý skutek? Podívej se na tu pomíchanou hrstku dneska, pořádně sami nevědí, kolik jich ještě je!“ namítnul sedmý.

„Ale přežili říši Karla Velikého, Jindřicha Ptáčnicka, všech těch Otů a Bedřichů, Napoleona, Hitlera... Je zázrak, že tu pořád ještě jsou! Možná je v nich nějaká tajemná síla z dávné minulosti? Možná kousek z nás?“ zasmál se osmý.

„Na tom něco je, já jim to přeju! Takové malinké národy dobře znám z jiných zemí. To je můj koníček! Některé v sobě snad mají nějakou prastarou sílu. Něco z dávných věků. A měli spoustu, spoustu humoru! Smáli se skoro každý den. Všechno jim šlo snadno od ruky, a o všem se společně radili, dokud nebyla jejich rozhodnutí podepřena nejmoudřejšími myšlenkami. Pak teprve se rozhodli – společně. A potom uspořádali velkou slavnost, všichni dohromady – a smáli se a radovali až do rána. Možná to dokáže i tenhle nárudek, vždyť má ještě něco pro zasmání ve své lahvi života. A k tomu tolik přísloví a bibli a spoustu písniček. Mně se zdá, že ještě nějaké ty časy přežije! Ledaže by jednoho dne sám sebe spálil trpkým smíchem, hloupými rozhodnutími, sobeckostí nebo jen tak prostě na sluníčku,“ děl devátý.

„Hej, poslouchej, radši mi tu nic nevěšti, málokdy se trefíš! A kromě toho to není naše věc! Tentokrát to bude pro ně tam dole daleko těžší, to ti říkám rovnou. Anebo si vymyslí zase něco chytrého. Společně dospět k moudrosti a mezi sebou k lásce, to je myslím jejich jediná šance. Pro jednoho každého a pro všechny společně! Sami víte: Čím menší národ, tím chytřejší musí být! Takový je zákon,“ řekl desátý.

„Nedělej si starosti, moudrý příteli. K čemu jim je moudrost, když jim není do smíchu? Tenhle upřímný a milý lidský smích! Oboje potřebují. Bez moudrosti a smíchu vládne hloupost a nenávisť a závist a jak se všem těm vznešenostem říká. Ale co! Za tisíc let budeme moudřejší. Hlavně, aby se všechny národy, malé i velké, na té své osamoceně modré lodi v pravou chvíli naučily myslet na později. Aby zůstaly moudré a ve shodě a s úsměvem na rtech – skoro jako my!“ zavolá první přímo na zemi Mami.

„Ať dělají, jak umějí! Jejich problémy nejsou naše problémy. Mají přece svobodnou vůli, i kdyby jich bylo ještě méně. A každý z nich umí přemýšlet i sám, úplně sám. Takže je nechme být! Pojďte, musíme dál, čekají na nás ještě mnohé jiné země a lidstva a mnohá zajímavá překvapení! Na ta jsem zvědavý už teď. A vy přece taky!“ mávnul druhý svým ostrým světlem a zmizel i s přáteli v dlouhém chvostu světla v nezměrných dálavách vesmíru...

Zbyly mihotavé hvězdy.

*Ze sbírky lyriky a krátké prosy Žadyn happy-end (LND 2001)
přeložil Radek Čermák.*

Česko-lužický věstník vydává Společnost přátel Lužice, U Lužického semináře 90/13, 118 00 Praha 1-Malá Strana, www.luzice.cz, tel. 234 813 146, za **finanční podpory ministerstva kultury ČR** ročně v deseti číslech a jednom dvoučísle nákladem 300 výtisků. Cena 20 Kč.

Redakční rada: výkonný redaktor Richard Bígl, Zelenohorská 506/17, 181 00 Praha-Bohnice, biegl@email.cz, tel. 723 598 953; zástupce Petr Kalina, vestnik@luzice.cz; Zuzana Bláhová, Radek Čermák, Josef Šaur, Jan Zdichynec.

Roční předplatné: ČR 200 Kč, zahraničí 20 € (hotově 15 €) bankovním převodem na účet ČSOB (Poštovní spořitelny) 181757044/0300.

Objednávky a stížnosti na nezasilání: Klára Poláčková, Habartická 1a, 190 00 Praha 9, polackova.klara@seznam.cz, tel. 607 588 684.

Rada se ne vždy ztotožňuje s názory a slohem pisatelů. Za pravdivost odpovídá autor. MK ČR E 6880. ISSN 1212-0790.